

Sana: _____

Sinf: 5 _____

Fan: Adabiyot

Mavzu: Maqollar. Nazariy ma'lumot

Darsning maqsadi:

Ta'limiy – o'quvchilarga maqollar haqida ma'lumot berish

Tarbiyaviy – komil insonni tarbiyalash

Rivojlantiruvchi – o'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatish

Kompetensiya - ertak va masallar asosida ishlangan videotasvir va filmlarni ko'rib, tinglab tushuna olish, maqol, topishmoq, masal va ertak namunalarini o'qiy olish, ularning mazmun-mohiyatini tushuna olish, masal va ertaklar syujetini qayta hikoya qila olish

Dars turi – savol-javob, bahs-munozara

Darsning jihozi – 5-sinf adabiyot darsligi, tarqatma materiallar

Dars bosqichlari jadvali:

Tashkiliy qism	5 daqiqa
Uy vazifasini tekshirish	10 daqiqa
Yangi mavzu bayoni	10 daqiqa
Mavzuni mustahkamlash	15 daqiqa
O'quvchilarni rag'batlantirish	3 daqiqa
Uyga vazifa	2 daqiqa

DARSNING BORISHI

Tashkiliy qism – o'quvchilar bilan salomlashib, navbatchi o'quvchi orqali sinf davomatini aniqlayman.

Uy vazifasini tekshirish – Vazifada o'quvchilardan adabiyot – so'z san'ati mavzusi so'rab baholanadi.

Yangi mavzu bayoni: o'quvchilarga yangi mazuni tushuntirishdan oldin ularni diqqatini bitta nuqtaga jalb qilaman. Yangi mavzuni e'lon qilib, sinf taxtasiga yozaman. Maqollar. Nazariy ma'lumot.

Maqol deb eshitgansiz, albatta. Kishilar uni ko'pincha, o'zaro suhbatda, bir-birlari bilan gaplashganlarida ishlatadilar. O'zingiz ham uni necha martalab ishlatgansiz, faqat e'tibor qilmagansiz. Maqol ibratli so'zdir. Shunday so'zki, so'zga husn beradi, fikrni tushunib olishni

osonlashtiradi, uni yorqin, ta'sirchan qiladi. Shuning uchun ham maqol odamlar nutqida har doim hamroh bo'ladi. Kimki uni ko'p ishlatlsa, o'shaning nutqini shirali deydilar va diqqat bilan eshitadilar. Shu sababli, maqollar badiiy adabiyotda, ya'ni she'r va dostonlarimizda, hikoya va romanlarimizda ham ko'p ishlatiladi. Hatto, boshidan oxirigacha maqol bilan yozilgan asarlarimiz ham bor. Masalan, Gulxaniy degan shoir butun bir asarini «Zarbulmasal» deb nomlagan. Unda Yapaloqqush va Boyo'g'lining quda-andachilik mojarolari tasvirlangan bo'lib, ular tilidan 400 dan ortiq maqol keltiriladi. Ko'ryapsizki, maqolda gap ko'p. «Maqol», aslida arabcha, «so'z» degan ma'noni bildiradi. Uni «otalar so'zi» ham deydilar. Bunday nomlash maqolni tushunishni osonlashtiradi. Haqiqatan ham, u ota-bobolarimizning qadim-qadimlardan ishlatib kelgan so'zlari. Shu paytgacha eskirmay kelgan, unutilmagan so'zlar. Zamon o'tishi bilan ko'p so'zlar eskiradi. O'rniga yangisi keladi. Vaqti kelib, o'sha yangisi ham o'zgaradi, o'rniga boshqasi keladi. Masalan, «qo'l»ni bir vaqtlar «al» deyishgan. Hozir buni yoshlar emas, kattalar ham tushunmaydilar. Til-adabiyot bilan shug'ullanuvchilargina biladilar. «Dunyo»ni «ochun», «kitob»ni «bitik» der edilar. Ko'ryapsizki, hamma narsa o'zgarishda ekan. Maqollar ham o'zgaradi, lekin juda sekin o'zgaradi. So'zlari o'zgarganda ham maqsadi, mazmun-mohiyati o'zgarmaydi. Xo'sh, shunday qilib, maqol degani nima ekan? Maqol ota-bobolarimizning uzoq yillar davomida ko'rgan-kechirganlari, tajribalari asosida kelgan xulosa so'zlaridir. Masalan, «Ona yurtning omon bo'lsa, rangi ro'ying somon bo'lmas», deymiz. Bu so'zlar zamirida vatanidan ayrilib, musofirlikning achchiq alam-larini tortgan kishining, begona yurtlarda, notanish odamlar orasida vatansizlikdan rangi ro'yi somon bo'lgan kishining achchiq iztiroblari yotibdi. Yo bo'lmasa, «O'zgalar yurtida sulton bo'lguncha, o'z elingda cho'pon bo'l» degan maqolni oling. Bu so'zlar tagida ham achchiq tajribalar, boshdan kechirishlar yotibdi. Beixtiyor shoh va shoir bobo-miz Bobur yodga tushadi. Hindistonday katta mamlakatga podshohlik qilgan kishi yurtdoshlari Andijondan qovun olib borganlarida yig'lagan edi. Haqiqatan ham, Vatan mehridan kuchli narsa dunyoda yo'q. Maqol yana qanday belgi-xususiyatlarga ega bo'ladi? Maqolda fikr aniq, xulosa tugal, ifoda lo'nda bo'lishi lozim. Va albatta, ibratli fikr aytilishi talab etiladi, bu ibratli fikr hukm shaklida bo'lishi kerak. Bularning hammasini yuqoridagi misollarda ko'rish mumkin.

Ko'plab maqollarda ichki qofiya bo'ladi. Masalan, yuqoridagi ikki misolning birinchisida «omon» bilan «somon», ikkinchisida «sulton» bilan «cho'pon» o'zaro ohangdosh, ya'ni qofiyadoshdir. Shu jihatdan ular topishmoqlarga o'xshab ketadilar. Masalan, «Pak-pakana bo'yi bor, yetti qavat to'ni bor», desak, bu yerda ham «bo'yi» va «to'ni» so'zlari qofiyadosh. Shunga qaramay, u maqol emas. Chunki unda xulosa yo'q. Hukm yo'q. Unda sirlilik bor. Unda hamma so'zlar bir narsani bekitishga qaratilgan. U narsaning belgilari berilyapti, xolos. Maqolda esa, aksincha, xulosa beriladi.

Mavzuni mustahkamlash – o'quvchilarga yangi mavzu tushuntirilgach, mavzuni mustahkamlash uchun quyidagi savollar beriladi.

1. Maqollarning o'ziga xos jihatlari nimalardan iborat?
2. Maqollarning tuzilishi haqida so'zlab bering.
3. Maqollarning xalq hayoti, turmushi bilan bog'liq jihatlari haqida gapirib bering.
4. Xalq og'zaki ijodiga xos bo'lgan xususiyat nimada?

Rag'batlantirish: Darsga faol qatnashgan o'quvchilar baholanadi.

Uy ishi: o'quvchilarga maqollar mavzusini o'qib, kanspekt qilish vazifa qilib beriladi.

5-6-7-8-9-10-sinflar uchun ona tili va adabiyot fanidan kompetensiya asosida tayyorlangan namunaviy dars ishlanmalar jamlanmasini yuklab olish uchun quyidagi telefon raqami bilan bog'laning...

Telegram orqali bog'laning:

+99894-618-00-87

NAMUNVA